

Kedves Megjelentek!

Indokolással tartozom, hogyan kerülök én most Önök elé, és — ami ugyanannyira fontos — Vinkler László e falakon sorakozó portréi elé. Akik ismernek, tudják, hogy a matematika tanára és kutatója vagyok, amely foglalkozás önmagában aligha jogosít fel bárkit, hogy művészetről, művésztől ünnepi alkalommal nyilvánosan megszólaljon. Mint mindig, most is kettőn állt a vásár: a kiállítás rendezőin, akik erre megkértek, s rajtam, aki vettem a bátorságot, hogy erre a megtisztelő helyre kiálljak. Hogy miért gondoltak rám a Múzeum vezetői és szakemberei, arra *van* egyszerű magyarázatom. Tudhattak róla, hogy a nyolcvanas évek végén, egyetemi hivatal viselőjeként aláírtam egy papírt, aminek eredményeképpen egy nagy Vinkler-falfestmény (s, tegyük hozzá, egyben szegedi portrégyűjtemény) a régi Belvárosi iskola lépcsőházának falán újból láthatóvá vált. Ennek következményeként hivatali utódom, aki a „Tiszaparti Parnasszus” után a „Művészetek hódolata Mária előtt” című képet is restauráltatta, engem kért meg, hogy az utóbbi átadásán néhány mondatot mondjak. Amikor *azt* a kérést teljesítettem, *eo ipso* kitettem magam máskori hasonló megtiszteltetés veszélyének, s ez most be is következett.

Hogy a *mostani* megkeresésre is igent mondtam, annak bensőségebb oka van. Kerek harminc évvel ezelőtt telefonon kerestek az Egyetem rektori titkárságáról, mint az algebra rangidős oktatóját. Számomra ekkor derült ki, hogy Vinkler László 1956-ban a városi tanács megbízásából megfestette nagy elődöm és tanítómesterem, Rédei László itt látható képmását, abból az alkalomból, hogy Rédei az előző évben kapta meg második Kossuth-díját. A telefonbeszélgetésből megtudtam, hogy a tanács szívesen átadná a festményt az egyetemnek, s az egyetem el is fogadná, ha az Algebra és Számelmélet Tanszék gondoskodna méltó elhelyezéséről. Kaptam az alkalmon, s ez a kép azóta az egyetemi Bolyai Intézet egy nagy oktatói szobájának dísze. A helyiség a néhány évvel azelőtt Budapestre költözött Rédei professzor dolgozószobája volt, s Szegedről való távozása óta folyamatosan a Rédei alapította műhelyben cseperedő fiatal tehetségek lakják. Mindnyájan a nagy Rédei-portré alatt tartották bemutatkozó előadásaikat, mert a szegedi algebristák tudományos ülései is ugyanott zajlottak évtizedeken át. Majd minden héten

két órát Vinkler Rédeijével szemben ülve töltöttem tehát, s láthattam az arcáról sugárzó, komolysággal ötvözött derűt, a matematika édenkertjében élő kutatónak a külső világ dolgaival szembeni jóindulatú kételkedését — mesterem lényének jellemző komponenseit, amelyeket Vinkler ecsetvonásai csodálatos hűséggel idéznek fel. Nem tagadom, azért is vállalkoztam rá, hogy Vinkler László kiállítását megnyissam, mert így lehetőséget kaptam, hogy egy hozzám oly közel álló művéről is szólhassak néhány szót..

Ám eddig inkább csak saját tanítómról és magamról beszéltem, pedig a művészt kell méltatnom. Kemény dió ez nékem, méltatlannak. Segítségül hívok hát egy évezredes metódust. A kereszténység lelkipásztorai, amikor közösség előtt szólalnak meg, beszédüket rendszerint a Szentírás valamely passzusa köré építik fel. Nekem is eszembe villant egy bibliai hely, amikor Vinkler életrajzának egy, többek által is megírt, e kiállítás meghívójában is említett, szinte anekdotikus mozzanatával találkoztam. A 18 éves leendő művészt a Képzőművészeti Főiskolán Karlovszky Bertalan, az akkor már hetvenes éveiben járó jeles arcképfestő vette szárnyai alá. Tanítványának tehetsége olyannyira elkápráztatta, hogy a következő, fatálisnak bizonyuló módon fejezte ki elragadtatását: „Második László Fülöpöt csinállok magából!” Meg kell követnem haló poraiban Karlovszky professzor urat, de tény, hogy e mondata a kísértő szavait idézte fel számomra, aki — Máté evangélista szerint — felvivé Jézust „egy igen magas hegyre, és megmutatá néki a világ minden országát és azok dicsőségét, és monda néki: mindezeket néked adom, ha leborulva imádsz engem.”

Ezen a ponton fel kell idéznünk, hogy a ma már inkább csak lexikonok lapjain élő László Fülöp, Karlovszky fiatalabb kortársa, a maga idejében valóban meghódította a világ minden országát, s elnyerte azok minden dicsőségét. Ő *csak* portrékat festett, de nem akárhóké, hanem csupa hatalmasságokét. Jómagam kisgyermek koromból csupán Horthy Miklósról és Lord Rothermere-ről készített képeire emlékszem, amelyeket egy akkor népszerű irredenta kiadványban láttam. Ezeket már idős korában, szülőhazája engesztelésére festette, mert az első világháború kitörésekor Angliában tartózkodván, kérte és elnyerte a brit polgárjogot. Pályája során úgyszólván minden európai uralkodót ecsetvégre kapott, de legnagyobb trófeái mégis XIII. Leó pápa és

Theodore Rooseveltnél voltak. Neve a huszadik század elején a képzőművészeti világsiker szinonimájává vált.

Vinkler László az emlékezetes mondat elhangzásakor 21 éves volt. A századforduló másik kiváló hazai portréművésze, Balló Ede, aki többek között Erkel Ferencet is megfestette, fiatal művészek támogatására tekintélyes alapítványt hozott létre. Ennek a díját Vinkler addigra már két egymást követő alkalommal elnyerte. Tanára lelkes buzdítása nagy kísértést jelenthetett tehát számára. Ha végignézzük az itt kiállított képeket, megérezhetjük azt a páratlan szellemi szuverénitást és lelki nagyságot, amellyel a főiskolai növendék ki tudta mondani a „távozz tőlem”-et, és átment a Hollósy-tanítvány Glatz Oszkár osztályába.

Hogy Vinkler további pályája igazolta-e ezt a döntést? Mi, szegediek, lehetünk olyan önzők, hogy erre igennel válaszoljunk. Igaz, kincsek és múlandó világhír nem lettek városunk művészenek osztályrészévé. Ám ha végigtekintjük életművét: festményeit, rajzait, leírt gondolatait, helyénvalónak érezzük az evangéliumnak azt a mondatát is, amely a kísértés történetét lezárja: „És ímé angyalok jövének hozzá és szolgálnak vala néki.”

A kiállítás, amelyben most néhány hónapig gyönyörködhetünk, a teljesség igénye nélkül, de meggyőzően mutatja be Vinklert, a zseniális arcképfestő mestert, aki nem akart és nem tudott *csak* arcképfestővé válni. Az itt látható művek nagyobb része a Móra Ferenc Múzeum tulajdona, ám több képet a művész családtagjai, barátai, illetve közintézmények bocsátottak önzetlenül a rendezők rendelkezésére. Nevezetes portréi közül *nem* láthatjuk itt nagyanyját ábrázoló festményét, amely a második Balló-díjat hozta meg számára, sem az ugyancsak díjnyertes Marcellát, amely a Nemzeti Galéria tulajdona. Hiányolhatnánk Glattfelder Gyula képmását, amelyet még főiskolai hallgatóként festett, úgyszintén az egyetem birtokában lévő zaklatott József Attiláját, amely a hatvanas évek elején készült, s a költőből áradó feszültség alighanem a festő akkori űzöttségét tükrözi. De *ne* hiányoljuk ezeket a mesterműveket, mert az elénk tárt képek is teljes gazdagságában mutatják be Vinkler művészetét, amelyben — és most bocsássanak meg nekem a közhelyes fogalmazásért — *a fölényes szakmai tudás a jellemábrázolás lenyűgöző képességével párosul*. Hadd mondjak néhány szót az itt kiállított festményekről.

Szent-Györgyi Albert és Kerényi Károly, a természettudomány és a humaniorák kiemelkedő szegedi művelői 1942-ben ültek le Vinkler elé. A második világháború közepén jártunk akkor. Mindkettőjük arcán tépelődő magányosságot, melankolikus bölcsességet látunk, ahhoz hasonlót, amelyet Dürer rézbe metszett szárnyas géniuszának arca sugároz. *Nota bene*: Vinklert Dürer híres műve, a Melancholia, különösen foglalkoztatta, főalakját a Szentlélek fausti hangvételi megszemélyesítésének tartotta. Néhány hónappal azután, hogy ezt a két portrét ugyanebben az épületben először láthatta Szeged közönsége, Szent-Györgyi Albert — talán a legfaustibb magyar személyiség a XX. században — a kormányzó tudtával már Isztambulban tárgyalt az angol kormány megbízottaival a háborúból való kilépés lehetőségeiről, Kerényi Károly pedig elfogadta a baseli egyetem meghívását.

Jeles szegedi tudósaink közül, rajtuk kívül, itt látjuk még Törteli Ágoston, a közelmúltban eltávozott orvostanár arcképét, s vele együtt Vilma asszony finom mosolyú, reneszánsz festők alkotásait idéző képmását. Itt van az ismert, légies kislányfej, és Máriának, a művész hitvesének varázslatos háttérre rajzolódó profilja. A további három női portré Mária asszony édesanyját, Szécsényi Mária doktornőt és a tápai Borka nénit ábrázolja. És végül — és természetesen — a múzeum kiállítja itt Vinkler László önarcképeinek fél évszázadot átölelő sorozatát is. Közülük az első kis remekművet 14 évesen festette, színkeverés nélkül, lazúrosan. Amikor ezt a képecskét megfordítottam, s megláttam keletkezésének dátumát, egy másik 14 éves gyermek jutott eszembe: az, aki a sixtusi kápolnában meghallgatta Allegri Miserere-jét, majd visszament szállására, s emlékezetből lekottázta a nyolcszólamú kórusművet.

Ezzel a gondolattal nyitom meg Vinkler László emlékkiállítását, köszönetet mondva mindazoknak, akik megrendezésén munkálkodtak, s akik megnyitására eljöttek.